

Ål behöver gamla kvarndammar.

Ofta talas det om att vattenkraften orsakar stor åldöd. Vattenkraften blir ett samlingsnamn där man inte skiljer på stora och små verk. Det är ungefär lika begåvat som att tycka att en RR och en VW-bubbla har samma egenskaper. Vi har 208 stora vattenkraftverk, som genom sina enorma vattensluk skapat stor gallerdöd av bl.a. ål. Den småskaliga vattenkraften består av ca. 1900 verk, där de minsta (s.k. mikrokraftverk) i regel gamla kvarnar eller annan vattenverksamhet, som ställts om till elproduktion, har funnits i flera hundra år. Dessa små verk har aldrig utgjort något hot mot ålbeståndet. Det bevisas genom de enorma ålfångster som fiskarna på den skånska ålakusten bärgade på senare hälften av 1950-talet. Det var ål, som vandrat upp i vattendragen runt Östersjön vid inledningen av andra världskriget. I vattendragen snurrade vid denna tid hundratusentals turbiner i olika kvarnar (både lagliga och olagliga) för att säkra mjölproduktionen. Femtiotalets rekordfångster hade inte varit möjliga ifall vattenmyndigheternas påståenden om mikrokraftverkens stora åldöd haft någon relevans.

Ål, som är tillåten att fånga i Sverige, tillbringar mycket litet av sin livstid i Hanöbukten, knappt en procent. Större delen av livet lever den i inlandets vattendrag och sjöar (ca 80%). En förutsättning för att ålen ska klara sig 12 - 15 åren i dessa vatten är att det finns tillräcklig med finkornigt sediment på botten för dess övervintring. Sedimenten behövs också som gömsle under dygnets ljusa timmar och vid födosök. De gamla dammarna har under lång tid ansamlat sediment som lämpar sig till ålhabitat. Vattenmyndigheters ständiga krav på utrivning av mindre dammar utgör idag det största hotet mot ålens livsutrymmen. När en damm rivs spolats det finkorniga sedimentet bort och botten kommer på en lång sträcka att bestå av grovkornigt grus och småsten, lämpligt för laxarters lek men helt omöjlig för ålens övervintring.

EU; s Ålförordning tycks ha en helt annan attityd än svenska vattenmyndigheters då den talar om "att skydda, bevara och förbättra den akvatiska miljön där ålen tillbringar en del av sin livscykel". Förordningen fortsätter "det är nödvändigt att säkerställa samordning och konsekvenser mellan åtgärder enligt denna förordning och de nämnda direktiven."

Havs- och vattenmyndigheten (Hav) ska se till att EU; s ålförordning genomförs och efterlevs i landet. Inte med ett enda ord nämner de i Sveriges Nationella Ålförvaltningsplan att ålhabitatet i svenska vattendrag ska "skyddas, bevaras eller förbättras". I andra sammanhang föreslår Hav att dammar ska rivas och lekplatser (för lax) skapas = ålhabitat utplånas. Ett av förslagen innebär att nya ålfisketillstånd inte får utfärdas och ålfiskeyrket inte får gå i arv. Om några år kommer yrket att vara lika sällsynt som piskmakare, kakelugnsmakare, halmtäckare och skärslipare.

Även om jag är elproducent i Vramsån har detta blad inte tillkommit för att stärka min situation. För min del är det loppet redan kört. Nä, det är mitt naturintresse som triggat mig till dessa rader. I våra vattendrag ska frisk fisk obehindrat kunna vandra, vilket de tydligen kunnat göra i århundraden förbi de s.k. vandringshindren. I annat fall skulle inte Vramsån kunna uppvisa dagens art- och individrikedom bland fiskbestånden. Med det här bladet vill jag att politiker och myndighetspersoner får upp ögonen för vad som håller på att hända med ålhabitatet. Jag vill inte att man köper mina påståenden med hull och hår utan att man startar forskning kring dammarnas nytta för ålhabitat och konsekvenserna av utrivningar. Forskningen ska utföras av marina biologer och zoologer med särskilda kunskaper om ålhabitat, utan anknytning till Hav.

Detta blad har helt och hållet ägnats åt nyttan av dammarna för ålens överlevnad. Jag har inte tagit upp de samhällsnyttor (helt gratis för samhällsmedborgarna) som dammarna även med elproduktion utgör. Med förutsagda klimatförändringar och ett ändrat beredskapsläge ökar värdet av dessa nyttor.

Här följer några bilder från skånska vattendrag, där dammar rivits ut och det finkorniga sedimentet spolats bort.

Dammen vid Stendalsmöllan, Kågleån nordvästra Skåne utriven i september 2014. Vattenståndet var högt efter en regnig sommar. Det plötsligt frisläppta vattnet har grävt två djupa fåror i bottensedimentet och lämnat en botten bestående av grovt grus och småsten, fullständigt olämpligt livsutrymme för ål.

Dammen vid Skättilljunga mölla Vramsån östra Skåne, utriven torrsommaren 2018. Ingen sedimentvandring vid utrivningen, men vinterns högvatten spolade bort allt finkornigt sediment. Kvar var bara grovt grus och småsten.

Dammen vid Benmöllan också i Kågleån (dammen närmast ovanför Stendalsmöllan.) utriven sommaren 2021. Bilden visar samma urgröpning i bottensedimentet som de övriga platserna uppvisar, dvs ett förstört ålhabitat.

Ska vi låta tusentals dämmen rivas i den pågående omprövningen för miljö tillstånd och förstöra livsutrymmen för ålen????

Med hopp om förändring./Gunnar Olsson, Ugerups Mölla

Den estetiskt tilltalande och vackra dammen vid Skättilljunga kvar som ersatts med ett fult stenlandskap.

Dammen vid Benmöllan innan utrivningen. Rännilen idag är ingen skönhet.

Gunnar Olsson, Ugerups mölla.